

شناسایی عوامل تأثیرگذار بر کیفیت بخشی به کلاس‌های چندپایه دوره ابتدایی عصمت بدخشان طرقي^۱، محبوبه سلیمان پور عمران^۲، رخساره فضلی^۳

چکیده

کلاس‌های چندپایه یکی از راهبردهای مهم وزارت آموزش و پرورش به منظور دسترسی به آموزش با کیفیت برای دانش آموزان در مناطق کمتر توسعه یافته و دورافتاده کم جمعیت است. هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل تأثیرگذار بر کیفیت بخشی به کلاس‌های چندپایه بوده است. این پژوهش با استفاده از رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون در سال ۱۴۰۰ انجام شد. جامعه آماری شامل راهبران آموزشی، تربیتی، اساتید دانشگاه‌های استان خراسان شمالی، رضوی و جنوبی دارای تجربه تدریس در کلاس‌های چندپایه است. نمونه آماری ۱۲ نفری با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختارمند و بر اساس اصل اشباع گردآوری شده است. پس از تحلیل داده‌ها با استفاده از اعتباریابی بازبینی توسط مصاحبه‌شوندگان، مرور هم‌تا و یادداشت‌برداری، ۱۹۸ کد اولیه به دست آمد که در ۳۵ مقوله کلی گروه‌بندی شد. الگوی به دست آمده از این پژوهش نشان داد که در کیفیت بخشی به کلاس‌های چندپایه ۵ مضمون اصلی شامل صلاحیت حرفه‌ای و ویژگی‌های مرتبط با معلم، خانواده، وضعیت فیزیکی کلاس و مدارس، سیاست‌های کلان آموزشی و مضامین مرتبط با فراگیران نقش دارد.

کلید واژه‌ها: کیفیت بخشی، کلاس چندپایه، دوره ابتدایی، سیاست‌های کلان آموزشی.

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۲۵

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۹/۱۰

^۱ - دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.

^۲ - استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران (نویسنده مسئول).

m.pouromran@gmail.com

^۳ - دکتری روانشناسی تربیتی، معاون سازمان تعلیم و تربیت کودک وزارت آموزش و پرورش.

مقدمه

آموزش و پرورش مهم‌ترین عنصر پیشرفت یک جامعه است که در هر شرایطی باید به آن توجه ویژه داشت (هال^۱، ۲۰۲۰). برای یک جامعه قدرتمند نیاز به افراد قوی می‌باشد و افراد قوی و توانمند در یک مجموعه آموزشی کامل و با محتوا رشد می‌یابند، به همین سبب در سال‌های اخیر به امر آموزش توجه ویژه‌ای شده است و سیاست‌های بهبود آن و پیشرفت در به‌کارگیری آن از مهم‌ترین برنامه‌های آینده‌نگر هر نظام آموزشی می‌باشد (سانگ^۲، ۲۰۱۶).

دوره ابتدایی مهم‌ترین دوره تحصیلی است. این مجموعه تغییر و تحول در دوره ابتدایی را می‌توان در کیفیت آموزشی دید، زیرا فرصت‌های زندگی دانش‌آموزان به‌طور قطع از کیفیت آموزشی که در مدارس می‌بینند متأثر است (آلمز - گولمز و همکاران^۳، ۲۰۲۰). در کشورهایی که از لحاظ درآمد در سطح پایین و متوسطی قرار دارند، عموماً کیفیت آموزشی پایین است. کیفیت مهم‌ترین معیار توسعه و به تعبیر سازمان یونسکو قلب آموزش محسوب می‌شود (ریچ و کیلز^۴، ۲۰۱۹). شایان ذکر است هدف تمامی نظام‌های آموزشی، برپا کردن مدارس خوب و باکیفیت است؛ اگر دانش‌آموزان، مهارت‌ها و تخصص لازم برای انجام وظایف فردی و اجتماعی خود را به‌طور مؤثر و کارآمد فرا نگیرند، واحدهای آموزشی رسالت خود را به انجام نرسانده‌اند. تحقق این رسالت مستلزم توجه به کیفیت نظام آموزشی است (عسکری، الهی‌منش و پریزاد، ۱۳۹۸). افزون بر این، مفهوم کیفیت آموزشی، به‌راحتی قابل تعریف نیست و پیچیدگی فرآیند آموزش و مشخص نبودن اینکه کیفیت در این فرآیند چگونه شکل می‌گیرد، تعریف آن را مشکل کرده است. از سوی دیگر، عوامل و دلایل زیادی بر کیفیت آموزشی تأثیرگذار هستند که شناسایی آن‌ها می‌تواند تا حدی به شناخت بهتر کیفیت آموزشی و ارزیابی آن کمک نماید و در نهایت بتواند الگویی برای کیفیت آموزشی ارائه کند. کیفیت آموزش باید تمام کارکردها و فعالیت‌های مدرسه از قبیل فرآیند یاددهی - یادگیری، دانش‌آموزان، معلمان، امکانات و تجهیزات و ... را شامل شود و یا به عبارتی دیگر باید تمام عناصر فرآیند یاددهی - یادگیری اعم از درونداد، فرآیند و

^۱.Hall et al

^۲.Song et al

^۳.Olmos-Gómez

^۴.Ridge & Kippels

برونداد مورد توجه باشد (بازرگان و همکاران، ۱۳۹۸). در هدف های کلان ۳-۴ و ۵ و هدف عملیاتی ۵ سند تحول بر توسعه و نهادینه کردن عدالت آموزشی و تربیتی اشاره می نماید؛ بطوریکه با تمرکز بر کیفیت فرصت های تربیتی و برخورداری از فرصت های تعلیم و تربیت با کیفیت مناسب و توجه به تفاوت ها و ویژگی های دختران و پسران مناطق مختلف کشور نشان می دهد که توجه به کیفیت آموزشی در مدارس مدنظر قرار گرفته است (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰). مدارس یک نهاد رسمی حساس و تأثیر گذار بر کیفیت زندگی ملتها و مردم است؛ لذا توجه به کیفیت مدارس از لحاظ توانمندی ارائه آموزش لازم و کافی به دانش آموزان از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در بین مدارس، کلاس های چند پایه به عنوان روشی جهت آموزش به مناطق دور افتاده و کم برخوردار از اقتصاد، روشی جا افتاده و شایع می باشد (تربیتی نژاد و حاتمی، ۱۴۰۰). در بین مقاطع مختلف تحصیلی، دوره ابتدایی به لحاظ اینکه پایه و اساس دوره های بعدی را تشکیل می دهد از اهمیت ویژه ای برخوردار است. اما آموزش ابتدایی زمانی در پیشرفت ملتها موثر واقع می شود که کیفیت آموزشی مناسبی بر آن حاکم باشد (الهی زاده، والافردو ضیافتی نژاد، ۱۴۰۰). در نظام آموزش و پرورش کشور ما، به منظور برقراری عدالت آموزشی، یعنی دادن حق طبیعی آموزش به همه کودکان واجب التعلیم کشور، از تدریس در رده های چندپایه استفاده می شود. در بیان مفهوم تدریس چندپایه می توان اذعان نمود، به نوعی از تدریس در آموزش ابتدایی اطلاق می شود که در آن دانش آموزان چندپایه در یک کلاس توسط یک معلم آموزش داده می شوند. در تعریف دیگری، منظور از آموزش چندپایه، موقعیت هایی است که در آن دانش آموزانی که از نظر سن و توانایی متفاوت هستند همه در یک کلاس آموزش می بینند (بیهامر و هاسچر^۱، ۲۰۱۵). لازم به ذکر است نظام آموزشی به دلایل گوناگون در رسیدن به اهداف خود با چالش هایی متعدد مواجه است؛ وجود تعداد قابل توجهی مدارس و کلاس های چندپایه در کشور، پایه های تحصیلی، کوچک بودن محیط کلاس، نبود مواد آموزشی و تجهیزات آموزشی و پرورشی از جمله مشکلاتی است که در این گونه محیط های آموزشی حکم فرماست (وهاب^۲، ۲۰۱۸). علاوه بر این بر اساس پژوهش های صورت گرفته، کلاس های چندپایه با مشکلاتی همراه است؛ همچنین کلاس های چندپایه دارای مشکلاتی هستند که از جمله این مشکلات می توان به موارد زیر اشاره

^۱.Beihammer &Hascher

^۲.Wahab

کرد: معضلات مربوط به معلم (کمبود وقت، کمبود اطلاعات و تجارب، استفاده از شیوه آزمایش و خطا در یادگیری، بومی نبودن معلمان، سازمان‌دهی کلاس‌های چندپایه و مسئولیت‌های فراوان معلم (مشکلات مربوط به دانش‌آموز) ضعف دانش و اطلاعات پیش‌نیاز، مناسب نبودن ترکیب سنی و جنسی دانش‌آموزان و دوزبانه بودن دانش‌آموزان (مشکلات مربوط به فضای مدرسه) کمبود امکانات، تجهیزات و وسایل آموزشی، کمبود فضای آموزشی (مشکلات مربوط به اولیای دانش‌آموزان) همکاری نداشتن والدین و مشکلات برنامه‌درسی (شمسی، افتخاری، ۱۳۹۹). نبود امکانات کافی در نظام آموزش، به‌ویژه در دوره‌ی ابتدایی، ایجاب می‌کند که نظام آموزشی به‌سوی کلاس‌های چندپایه روی بیاورد که البته این امر با مشکلات عدیده‌ای از جمله نارسایی در امر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان همراه است. از سوی دیگر، چالش ناشی از کلاس چندپایه به تحمیل شرایطی بر دانش‌آموزان و معلمان در چنین کلاس‌هایی منجر می‌شود که نظام آموزشی را به سمت نامطلوبی در حوزه آموزش و پرورش سوق می‌دهد (اوکاموتو^۱، ۲۰۲۰).

نتایج پژوهش نداوا^۲ (۲۰۲۲) که به بررسی کیفیت آموزشی و تجارب زیسته یادگیرندگان دارای معلولیت در کلاس‌های ابتدایی چند پایه منتخب در ناحیه لوزاکا پرداخته بود نشان داد که تجربیات یادگیرندگان به دلیل حجم کاری سنگین معلمان، مسائل مدیریتی و مطالب خواندنی ضعیف با متن با اندازه کوچک برای زبان‌آموزان با چالش‌های بصری و عدم دانش زبان اشاره توسط معلمان محدود شده است. همچنین این پژوهش نشان داد که تجارب زیسته یادگیرندگان دارای معلولیت در کلاس‌های ابتدایی چند پایه منتخب در ناحیه لوزاکا فاقد کیفیت لازم برای ترویج آموزش فراگیر مؤثر است. ناپاران و آلینسونگ^۳ (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای با هدف بررسی کیفیت بخشی کلاس‌های چندپایه، نتایج مطالعه حاکی از آن است که استراتژی‌های کلاس‌های معلمان چندپایه شامل: مدیریت کلاس، یادگیری مشارکتی، استفاده از دستورالعمل‌های متمایز، اتصال جمعیت روستاها به دلیل مهاجرت روستاییان به شهرها، کاهش رشد جمعیت کشور باعث کاهش جمعیت دانش‌آموزی و در نتیجه افزایش کلاس‌های چند پایه شده است. اما این کلاس‌ها با مسائلی دست به آموزش به موقعیت‌های واقعی، تلفیق فناوری در آموزش و انعطاف‌پذیری

^۱. Okamoto

^۲. Ndawa

^۳. Naparan, Alinsug

معلم عواملی است که در بهبود کیفیت آموزش نقش دارد. وکیل زاده (۱۴۰۱) به بررسی نقش مدیریت در فرایند یاد دهی - یادگیری دانش آموزان کلاس های چند پایه پرداخته است و اذعان می دارد کاهش جمعیت روستاها به دلیل مهاجرت روستاییان به شهرها، کاهش رشد جمعیت کشور باعث کاهش جمعیت دانش آموزی و در نتیجه افزایش کلاس های چند پایه شده است. اما این کلاس ها با مسائلی دست به گریبان است که تحقق فرایند یاد دهی و یاد گیری در دانش آموزان را مختل می کند، این مسائل می تواند شامل: کمبود وقت، تعداد زیاد دانش آموزان در هر پایه، عدم آگاهی از شیوه های تدریس در کلاس چندپایه، کمبود وسایل آموزشی، نامناسب بودن ترکیب سنی دانش آموزان و عدم تمرکز حواس باشد. برای مقابله با این مشکلات توجه به چگونگی مدیریت کلاس درس و روش های آموزش مؤثر امری ضروری خواهد بود. همچنانکه عباسی (۱۴۰۰) نیز به بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش در کلاس های چند پایه پرداخت و نتایج پژوهش در قالب هفت دسته نشان داده شد: ۱- کیفیت بخشی از طریق تغییر برنامه درسی کلاس های چند پایه، ۲- استفاده از روش های تدریس فعال همچون روش های تدریس مبتنی بر بازی، ۳- استفاده از روش هم شاگردی، ۴- کارورزی در دوره های تربیت معلم، ۵- آموزش های ضمن خدمت، ۶- آموزش چند رسانه ای، ۷- تدوین مواد آموزشی مخصوص کلاس های چند پایه. همچنین این پژوهش نشان داد که با توجه به تأکید سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر ضرورت افزایش کیفیت کلاس های درس در مناطق محروم و کمتر برخوردار، سند تحول بنیادین به عنوان یکی از اسناد بالادستی و مفاد آن تطابق و هماهنگی چندانی با شرایط واقعی آموزشی و پرورشی در مدارس ندارد (عباسی، ۱۴۰۰: ۱).

بدخشان (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی عوامل کیفیت بخشی آموزش در کلاس های چندپایه دوره ابتدایی پرداخت و نتایج یافته هایش نشان داد که تمامی عوامل شناسایی شده در بخش کمی مورد تأیید قرار گرفت و الگوی به دست آمده از این پژوهش نشان داد که در کیفیت بخشی به کلاس های چند پایه ۵ مضمون اصلی ۱- صلاحیت حرفه ای ویژگی های مرتبط با معلم ۲- خانواده ۳- وضعیت فیزیکی کلاس و مدارس ۴- سیاست های کلان آموزشی ۵- مضامین مرتبط با فراگیران اثرگذار بوده است. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده از یافته های این پژوهش برای کیفیت بخشی آموزش کلاس های چندپایه باید از معلمانی متخصص بهره گرفت و در فضای کلاسی امکانات

مناسبی ایجاد کرد و خانواده دانش آموزان نیز در الگوی آموزش تعامل داشته باشند. همچنین نیازی قرائی نصرآبادی، معصومه (۱۴۰۱) نتایج نشان داد که عوامل موثر بر کیفیت عملکرد معلمان چندپایه به ترتیب اهمیت شامل: نهاد تربیت معلم (دانشگاه فرهنگیان)، دوره ها و آموزش های ضمن خدمت (توسعه حرفه ای معلمان)، روش های تدریس، نظام ارزشیابی، مواد آموزشی و محتوای درسی کلاس های چند پایه می باشد. در پژوهش دیگری مرادی و کردلو (۱۴۰۰) نشان دادند که آسیب های آموزش در کلاس های چندپایه شامل کمبود وقت، امکانات و تجهیزات کمک آموزشی، بهره گیری از معلمان کم انگیزه و کم تجربه، شیوه های تدریس ناکارآمد، تفاوت سنی و ترکیب جنسیتی، دوزبانه بودن، ضعف علمی پایه ای، غیبت زیاد است. بنا به گزارش یونسکو تقریباً یک سوم کلاس های جهان به صورت چندپایه اداره می شوند. لیتل^۱ (۲۰۰۶) تخمین می زند که در حدود ۲۰۰ میلیون کودک تحصیلات ابتدایی خود را در کلاس های چندپایه در سراسر جهان تجربه کرده اند و این تعداد به حدود ۲۷۰ میلیون کودک افزایش خواهد یافت. منطق زیربنایی تشکیل کلاس چندپایه از کمبود دانش آموز (در مناطق روستایی و کوهستانی) تا کمبود معلم (در کشورهای فقیر) متفاوت است (چه کی و پائولا^۲، ۲۰۱۸)؛ بنابراین نظام آموزشی به دلایل مختلف در نیل به اهداف آموزشی خود در رابطه با کیفیت بخشی به کلاس های چندپایه با چالش های متعددی دست به گریبان است؛ از طرفی کلاس های چندپایه یکی از استراتژی های آموزش و پرورش به منظور دسترسی به آموزش با کیفیت برای همه مدارس در مناطق کمتر توسعه یافته و دورافتاده می باشد (سالی و آریولا^۳، ۲۰۱۹: ۱۸). لذا اهمیت و ضرورت این پژوهش از آنجا ناشی می شود که کلاس های چندپایه بخش جدایی ناپذیر از شرایط آموزشی کنونی است. همچنین به استناد راهکار ۵/۳ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مبنی بر توانمندسازی دانش آموزان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه شهرها، عشایر کوچ نشین و مناطق دوزبانه با تأکید بر ایجاد فرصت های آموزشی متنوع و با کیفیت و توجه به این نکته که درصد بیشتری از پوشش تحصیلی مناطق روستایی و عشایری و کمتر توسعه یافته را مدارس چندپایه تشکیل می دهد و در حال حاضر ۴۹۰۰۰ کلاس چندپایه در کشور وجود دارد که ۶۵۲۴۴۴ دانش آموز در آن

---

^۱.Little

^۲.Checchi & Paola

^۳.Sali, M & Arriola

مشغول به تحصیل می باشند؛ لذا نظام آموزشی موظف است بر اساس سند تحول بنیادین، کیفیت بخشی به این کلاس ها را در دستور کار خویش قرار دهد؛ بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخ این سؤال است که عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی کلاس های چندپایه چیست؟

سوال تحقیق

(۱) چه عواملی بر کیفیت بخشی کلاس های چندپایه دوره ی ابتدایی تأثیر گذار است؟

(۲) مدل کیفیت بخشی آموزش در کلاس های چندپایه در دوره ابتدایی چیست؟

روش تحقیق

در این پژوهش به منظور بررسی زمینه مقوله های مؤثر در کیفیت بخشی به کلاس های چندپایه از رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون استفاده شد. در این روش داده های کیفی به دست آمده از مصاحبه نیمه ساختاریافته بر اساس سه روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت؛ به عبارت دیگر در این نوع کدگذاری مفاهیم درون مصاحبه ها و اسناد و مدارک بر اساس ارتباط با موضوعات مشابه طبقه بندی شده است. این پژوهش الگوی تحلیل محتوایی استقرایی را پیاده می نماید. به طوری که داده ها در قالب مفاهیم و مضامین به صورت قیاسی در بافت پژوهشی توصیف می شوند و با مفاهیم و مضامین شناسایی شده در مصاحبه ها به صورت استقرایی تلفیق و تفسیر انجام می شود. در بخش کیفی برای بررسی اعتبار بخشی مورد نظر از روش های اعتبار یابی یا بازبینی توسط مصاحبه شوندگان، مرور همتا و یادداشت برداری استفاده گردید. جامعه آماری پژوهش شامل راهبران آموزشی تربیتی کلاس های چندپایه مدارس ابتدایی و اساتید و اعضای هیأت علمی رشته علوم تربیتی دانشگاه های فرهنگیان، دولتی و آزاد استان خراسان شمالی، رضوی و جنوبی می شود که بالای ۵ سال سابقه تدریس در کلاس های چندپایه را دارند. لازم به ذکر است در این تحقیق اشباع نظری پس از مصاحبه با ۱۲ نفر اتفاق افتاد. ابزار اصلی گردآوری اطلاعات برای این پژوهش مصاحبه نیمه ساختارمند بود. مصاحبه برای دریافت مفاهیم مورد نظر و شناسایی مؤلفه های مورد نظر در بخش کیفی می باشد. تمامی مصاحبه ها با افراد به صورت حضوری و فردی در زمان های مختلف و در مکان های مختلف کاری توسط پژوهشگر انجام شد. میانگین زمان مصاحبه ها ۴۵ دقیقه بود. در تمامی مصاحبه ها از دستگاه ضبط با کیفیت عالی استفاده

گردید و مدت زمان آن نیز تا کسب توصیفی غنی از موضوعات مربوط به پژوهش ادامه یافت. پژوهشگر هدف مطالعه، محتوای فرم رضایت و سؤال‌های مصاحبه را به صورت کلی برای شرکت کنندگان تشریح نمود. توالی و ترتیب سؤال‌ها تقریباً برای همه شرکت کنندگان یکسان بود. با این حال تلاش شد در خصوص برخی سؤالات که فرد احتمالاً تخصص بهتری دارد بیشتر پرداخته و بحث و بررسی گردد. نتیجه این مرحله، خلاصه کردن انبوه اطلاعات کسب شده از مصاحبه‌ها و اسناد به درون مفاهیم و دسته‌بندی‌هایی است که در این سؤالات مشابه هستند. در روش کدگذاری نظری، دو گرایش برای تحلیل داده‌ها وجود دارد. در این پژوهش همگام با بررسی مصاحبه‌های به عمل آمده همه مضامین اصلی شامل صلاحیت حرفه‌ای و ویژگی‌های مرتبط با معلم، خانواده، وضعیت فیزیکی کلاس و مدارس، سیاست‌های کلان آموزشی و مضامین مرتبط با فراگیران استخراج و کدهای مربوط به هر مقوله بررسی و تحلیل گردید. در قدم اول، بر اساس بررسی صورت پذیرفته در این پژوهش در مرحله کدگذاری باز ۱۹۸ کد اولیه شناسایی شد که بر اساس تحلیل‌های اولیه ۱۲۲ کد اولیه استخراج شد (برگرفته از تمامی مصاحبه‌ها و جملات کلیدی مصاحبه‌شوندگان که در ادامه به صورت مرحله‌ای گزارش می‌شود) که در ۳۵ کد مفهومی گروه‌بندی شدند.

جدول ۱. ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان

کد مصاحبه‌شونده	سابقه در تدریس کلاس‌های چند پایه	سمت حوزه تخصصی و- اجرایی مصاحبه‌شوندگان	موسسه یا دانشگاه مورد اشتغال مصاحبه‌شوندگان	رشته تحصیلی
۱	بالای ۵ سال	هیأت علمی دانشگاه	دانشگاه فردوسی مشهد	علوم تربیتی
۲	بالای ۵ سال	هیأت علمی دانشگاه	دانشگاه فرهنگیان بجنورد	علوم تربیتی
۳	بالای ۵ سال	هیأت علمی دانشگاه	دانشگاه فرهنگیان بجنورد	علوم تربیتی
۴	بالای ۵ سال	هیأت علمی دانشگاه	دانشگاه فرهنگیان بجنورد	علوم تربیتی
۵	بالای ۵ سال	هیأت علمی دانشگاه	دانشگاه آزاد بجنورد	علوم تربیتی
۶	بالای ۵ سال	هیأت علمی دانشگاه	دانشگاه آزاد بجنورد	علوم تربیتی
۷	بالای ۵ سال	هیأت علمی دانشگاه	دانشگاه آزاد مشهد	علوم تربیتی
۸	بالای ۵ سال	هیأت علمی دانشگاه	دانشگاه آزاد بیرجند	علوم تربیتی

علوم تربیتی	راهبران آموزشی تربیتی شهرستان های مشهد	راهبر آموزشی تربیتی	بالای ۱۰ سال	۹
علوم تربیتی	راهبران آموزشی تربیتی شهرستان های بجنورد	راهبر آموزشی تربیتی	بالای ۱۰ سال	۱۰
علوم تربیتی	رئیس اداره آموزش و پرورش بجنورد	ریاست	بالای ۲۰ سال	۱۱
علوم تربیتی	کارشناسان آموزش ابتدایی شیروان	کارشناس ابتدایی	بالای ۱۰ سال	۱۲

مضمون اول: صلاحیت حرفه ای و ویژگی های مرتبط با معلم

مدیریت کلاس معلم: مدیریت کلاس اشاره به توانمندی اجرا و کنترل کلاس در ساعات آموزش و بر اساس نیاز مورد نظر دارد. مدیریت کلاس درس عبارت است، از هنر با کار بردن دانش تخصصی و بهره گیری از مهارت های کلاس داری در هدایت دانش آموزان با سوی اهداف مورد نیاز آموزش.

شرایط جوی و موقعیتی: اشاره به بررسی و اجرای آموزشی بر حسب شرایط مورد نیاز دارد.
تخصص آکادمیک: اشاره به یادگیری و آگاهی معلم بر اساس یادگیری در سیستم آموزشی و دانشگاهی دارد.

تخصص فناورانه: این مفهوم به صورت مشخصی اشاره به استفاده از تکنولوژی و ابزار فناورانه در امر آموزش و کیفیت بخشی در این زمینه دارد.

مهارت افزایی معلمان: اشاره به یادگیری و تکمیل مطالعات آموزش دهنده در آموزش های ضمن خدمت و کارگاهی مختص کلاس های چندپایه دارد.

انعطاف آموزشی و رفتاری: اشاره به تغییر سیستم آموزش و الگوی آن بر حسب شرایط و نیازهای خاص فراگیران دارد.

نگاه مثبت معلم: وجود نگاه مثبت اشاره به آینده ترسیمی آموزش دهنده و نگاه روشن به مسیر پیشرفت و پیشبرد اهداف در سیستم را دارد و چشم انداز ترسیمی او را در برمی گیرد.

انگیزه: انگیزه به انرژی و نیروی رفتاری برای انجام رفتار جهت دریافت پیامدهای آن اشاره دارد که می‌تواند درونی و خودانگیخته و یا بیرونی و بر اساس مشوق‌ها باشد.

اجرای ارزشیابی صحیح از فراگیران: اجرای ارزشیابی صحیح از فراگیران به ایجاد یک سیستم ارزشیابی کارآمد در جهت شناسایی و دریافت نواقص و برنامه‌ریزی جهت اصلاح و بازسازی دارد.

تعامل با فراگیران و صمیمیت رابطه‌ای: این مبحث اشاره به روابط مابین فراگیر و آموزش‌دهنده و جو ارتباطی دارد که بررسی‌ها گویای نقش صمیمیت و ارتباط نزدیک در اثربخشی آموزش است.

آموزش تلفیقی: این آموزش اشاره به ترکیبی از رویکردهای آموزش در امر تدریس دارد که با به‌کارگیری از روش‌های مختلف جهت دستیابی به اهداف اشاره دارد.

به‌کارگیری صحیح از ظرفیت کلاس: اشاره به استفاده صحیح از منابع در امر آموزش و به‌کارگیری صحیح در این زمینه دارد.

آموزش اثربخش: این مقوله اشاره به سیاست‌های ترغیب یادگیری از طریق درگیر سازی دانش‌آموز در امر تدریس دارد.

طرح درس: طرح درس اشاره به الگوی محتوای هدف و برنامه‌ریزی تدوین شده جهت دستیابی به عوامل و اهداف تبیین شده دارد.

ارائه آموزش بر اساس امکانات و تجهیزات در دسترس: این مضمون شناسایی شده اشاره به کاربردی سازی آموزش برحسب امکانات و شرایط در اختیار در امر آموزش اشاره دارد.

بومی بودن (مهارت دوزبانگی): این مفهوم اشاره به این موضوع دارد که معلم استفاده شده در منطقه‌ای از فرهنگ بومی همان منطقه برخوردار باشد و غیر از بیان زبان رسمی (فارسی)، توانایی صحبت به گویش محلی منطقه را نیز داشته باشد.

جدول ۲. مقولات مرتبط با صلاحیت حرفه‌ای و ویژگی‌های مرتبط با معلم

ابعاد	مقوله محوری	مفاهیم اولیه
صلاحیت‌های حرفه‌ای و ویژگی‌های	مدیریت کلاس	نظم دهی کلاسی
		طبقه‌بندی و ساختار سازی در کلاس
		ترسیم چشم‌انداز آموزشی

ظرفیت سنجی و مدیریت کلاس بر اساس آن		مرتب با معلم
شناخت موقعیت		
هماهنگی و توازن در کلاس		
موقعیت سنجی و به کارگیری آموزش متناسب با شرایط		
استفاده از ظرفیت دانش آموزان سال بالایی در کمک به پایه های پایین تر	تخصص فناوریانه	
تسلط و آشنایی با ابزار فناوریانه آموزشی		
به کارگیری صحیح از منابع موجود		
روش های فعال و نوین تدریس		
تطبیق و به کارگیری ساختار سنتی و فناوریانه		
توانمندی تولید محتوای تلفیقی	ایجاد شرایط جوی و محیطی کلاس درس (روابط انسانی و فضای فیزیکی کلاس درس)	
اهمیت به تقویت تشویق و تنبیه متناسب با شرایط		
چیدمان و فضای فیزیکی کلاس		
تغییرات کلاسی برحسب نیاز برخی دانش آموزان		
ایجاد جو مطلوب و ارتباطی مؤثر		
ایجاد درک صحیح از موقعیت برای دانش آموزان		
روابط دوستانه معلم و والدین دانش آموز		
بررسی و تطبیق با شرایط آموزشی توسط والدین	اجرای صحیح ارزشیابی	
عدم آشنایی با فرایند صحیح ارزشیابی		
کم توجهی به ارزشیابی		
تعداد پایین ارزشیابی های مداوم در طول سال		
عدم ارائه بازخورد مناسب به دانش آموزان بر اساس ارزشیابی صورت گرفته		
کم توجهی به نتایج بازخورد حاصل از ارزشیابی در ادامه آموزش	تخصص آکادمیک	
عدم آشنایی با ملاک های ارزشیابی دانش آموزان		
تحصیل در دانشگاه مخصوص معلمان (دانشگاه فرهنگیان) و دانشگاه تربیت دبیر		
تطبیق رشته تحصیلی و تدریسی	مهارت افزایی معلمان	
توانمندی آموزشی در دوره تحصیل		
گذراندن کلاس های ضمن خدمت مرتبط		
آشنایی و استفاده از الگوهای نوین آموزش و یادگیری در فرایند تدریس		

حضور فعال در کارگاه‌های آموزشی و مهارت افزایی	انعطاف آموزشی و رفتاری	
بروز رسانی و متناسب بودن دوره‌های آموزشی با شرایط آموزش روز		
تغییرات ساعات آموزش برحسب نیاز		
تغییرات الگوی آموزش برحسب نیاز		
تغییرات محتوای آموزش برحسب نیاز	انگیزه	
اجرای برنامه‌های آموزشی و مکمل		
ایجاد محرک‌های درونی و بیرونی تقویت کننده جهت کیفیت آموزش		
خودانگیزگی درونی بالا آموزش دهنده	نگاه مثبت معلم	
هدف گذاری جهت کیفیت آموزش و تلاش برای دستیابی به آن		
اعتقاد به توانایی و مهارت خویش		
نرسیدن از شرایط و موقعیت آموزش		
آمادگی پذیرش و ایجاد چالش و برطرف سازی آن در آموزش	طرح درس	
تعیین هدف محتوای درس		
آموزش بر اساس هدف گذاری		
مشخص نمودن الگوی آموزش	آموزش تلفیقی	
مشخص نمودن برنامه‌های متنوع آموزش بر اساس شرایط مختلف		
آموزش بر پایه علائق فراگیران		
آموزش بر اساس شرایط محیطی		
توجه به نیازهای اصلی آموزشی	آموزش اثربخش	
آموزش بر اساس رویکرد تلفیقی دروس		
درگیر کردن فراگیران در امر آموزش		
جذاب شدن آموزش و یادگیری		
شکل دهی توجه انتخابی فراگیران و دوری از آموزش سخنران محور	به کارگیری صحیح از ظرفیت کلاس	
آموزش بر اساس اثربخشی رویکرد تدریس		
مشخص نمودن سرفصل‌های اصلی آموزش در قالب سناریوهای یادگیری		
محور سازی و تطبیق الگوهای آموزشی		
استفاده از ظرفیت دانش آموزان سال بالایی در کمک به پایه‌های پایین تر		
موقعیت شناسی آموزشی با بهره گیری صحیح از ظرفیت		
حل مشکل از طریق تعاملات پایه‌های مختلف		
آموزش بر اساس هدف گذاری		
مشخص نمودن الگوی آموزش		

مشخص نمودن برنامه های متنوع آموزش بر اساس شرایط مختلف		
حداکثر بهره گیری از منابع موجود	ارائه آموزش بر اساس امکانات و تجهیزات در دسترس	
تغییرات الگوی آموزشی بر اساس شرایط		
بهبودسازی آموزش بر اساس شرایط		
داشتن گویش محلی در کنار گویش رسمی (فارسی)	بومی بودن (مهارت دوزبانگی)	
همسانی در فرهنگ دانش آموزان و خانواده های آنان		
استفاده از مثال و نشانه های فرهنگی منطقه ای در آموزش		
بررسی نقاط قوت و ضعف فراگیران	تعامل با فراگیران و صمیمیت رابطه ای	
بررسی تغییرات اختصاصی هر یک از فراگیران		
صحبت با فراگیران جهت شناخت مشکلات و نقاط قوت و ضعف		
ایجاد ارتباطات خارج از کلاسی		
حضور در اردوها و برنامه های خارج از درسی جهت ارتباطات بیشتر		
تبدیل جو کلاسی به جو خانوادگی		
اهمیت قائل شدن و توجه به نیازهای دانش آموزان		

مضمون دوم: خانواده

سطح فرهنگی و اجتماعی خانواده: این مفهوم اشاره به طبقه اجتماعی و اقتصادی و فرهنگ بر گرفته از

این طبقه در برخورد با شرایط آموزشی و درسی فرزندان نشان دارد.

آگاهی بخشی والدین نسبت به کلاس های چندپایه: این مضمون به صورت مشخصی بیان کننده

آگاهی خانواده نسبت به کلاس های چندپایه و ملاحظات ویژه مربوط به آن در مقایسه با کلاس های تک پایه است.

تعامل سازنده معلم با اولیاء: برحسب پذیرش وظیفه و ایفای نقش بر اساس مسئولیت در ارتباط با فراگیر

را مشخص می کند و هر چه این ارتباط مکمل تر باشد اثربخش تر نیز خواهد بود.

تحصیلات والدین و خانواده: تحصیلات والدین اشاره به میزان سواد آموزشی و برخورداری

از سواد آکادمیک

جدول ۳. مضامین مرتبط با الگوی خانواده

مفاهیم اولیه	مقوله محوری	
ارزش‌ها و باورهای اساسی حاکم بر خانواده	سطح فرهنگی و اجتماعی خانواده	خانواده
الگوها و مدل‌های تعریف شده توسط خانواده		
سطح روابط و گستردگی روابط		
شناخت اهداف آموزش در هر پایه درسی فرزندان	آگاهی خانواده به الگوی آموزش	
شناخت نسبت به تفاوت‌های آموزش‌های کلاس‌های تک و چندپایه		
ارزیابی تغییرات و نمرات آموزشی فرزندان توسط والدین		
شناخت و ارتباط	ارتباط والدین و معلم	
بررسی و ارزیابی از شرایط		
ارتباطات جهت تکمیل و اصلاح شرایط		
کار تیمی و شباهت نقش به تفکیک و همیارانه		
مدل‌گیری از تحصیلات والدین	سطح تحصیلات والدین	
اثرگذاری تحصیلات والدین بر میزان و الگوی همکاری		
اثرگذاری بر سازگاری و انعطاف‌پذیری در همکاری با مدرسه و معلم		

مضمون سوم: وضعیت فیزیکی کلاس و مدارس

امکانات و تجهیزات: امکانات و تجهیزات اشاره به ابزار و تجهیزات بکار گرفته شده در امر آموزش و بر اساس شرایط موجود دارد.

چیدمان: این مقوله اشاره به نحوه نشستن در سر کلاس و تغییرات بر اساس آن دارد.

ترکیب پایه ها: اشاره به چگونگی قرار گرفتن پایه های مختلف تحصیلی در یک کلاس دارد.

جو روانی: جو روانی اشاره به شرایط ارتباطی و برخوردی بین دانش آموزان با یکدیگر و معلم در محیط کلاس دارد و جو کلاس را بر اساس شرایط تبیین می نماید.

پویایی فضای کلاس و مدرسه: این مفهوم اشاره به انگیزه کلاسی و نشاط و پویایی در امر آموزش و شرایط مرتبط با آن دارد و به صورت کلی به فعالیت و انگیزه اجرایی همه بخش ها درگیر در امر آموزش در فعالیت های آموزشی و فوق برنامه اشاره دارد.

تجهیز مدرسه به ابزار تکنولوژی: این مفهوم اشاره مشخصی به دستیابی و استفاده از وسایل بروز و کارآمد در امر آموزش دارد.

جدول ۴. مضامین مرتبط با وضعیت مدارس

مفهوم	مقوله	ابعاد
امکانات سخت افزاری مدرسه	امکانات و تجهیزات	وضعیت
امکانات نرم افزاری مدرسه		
فضای رفاهی و شرایط موجود		
عوامل زیرساختی و بودجه ای		
استفاده و فراهم سازی ابزارهای روز و منطبق بر شرایط		
الگوی قرارگیری میزها	چیدمان	
جاگیری معلم در امر آموزش		
وضعیت تخت سیاه و مکان نوشتن		
نحوه قرارگیری دانش آموزان پایه های مختلف	ترکیب پایه ها	
نحوه قرارگیری جهت آموزش پایه های بالاتری به پایین تری		
نحوه قرارگیری دانش آموزان بر اساس جنسیت		
برقراری آرامش روان در کلاس	جو روانی	

کاهش اضطراب و شرایط موجود		
ارتباطات بین دانش آموزان		
محیط و جو حاکم بر کلاس		
انگیزه دانش آموزان در جریان آموزش و شرایط	پویایی فضای کلاس و مدرسه	
فعالیت‌های فوق برنامه و رغبت برای آن		
فعالیت‌های تفریحی و ایجاد حس مطلوب کلاس		
خلاقیت در ایجاد و استفاده از فرصت‌های موجود		
تطبيق با شرایط روز آموزش کشور	تجهیز مدرسه به ابزار تکنولوژی	
به کارگیری و استفاده از آموزش بین الملل مفید در آموزش داخلی		
استفاده و فراهم سازی ابزارهای روز و منطبق بر شرایط		

مضمون چهارم: سیاست‌های کلان آموزشی

تدوین محتوای کتب: اشاره به سیاست‌های کلان در تدوین کتاب بر اساس ملاحظات خاص این دوره با حداکثر بهره‌وری و رویکرد فعال آموزشی دارد.

زمان کلاس: این مقوله اشاره به ساعات مصوب کلاس‌های چندپایه و زمان‌بندی تدریس متناسب با کلاس‌های چندپایه دارد.

شرایط فرهنگی: اشاره به شرایط فرهنگی معلم و دانش آموز در راستای برخورداری از باورها و ارزش‌های کلی یکسان و آگاهی والدین، دانش آموزان و معلمان از اهداف آموزشی و تربیتی دارد.

تقویت و تنبیه معلم: این مقوله اشاره به این موضوع دارد که برحسب واکنش‌ها و فعالیت‌های مختلف معلم در تلاش برای اثرگذاری و یا بی‌توجهی تشویق و تنبیه در این سیستم حاکم شود.

شناسایی عوامل تأثیرگذار بر کیفیت بخشی به کلاس های چندپایه دوره ابتدایی ۱۶۳

توجه بیشتر به کلاس های چندپایه در سطح کلان: این مفهوم اشاره به حمایت ها و برنامه ریزی های اختصاصی تر و جامع تر در ارتباط با کلاس های چندپایه و نگاه تخصصی با کارگروه های اختصاصی در سطح کلان در این حوزه دارد.

تفویض اختیارات بیشتر به معلم: این مقوله اشاره به داشتن دامنه بیشتر مسئولیت و انعطاف پذیری عملیاتی در ایفای شغل دارد.

جدول ۵. مضامین مرتبط با سیاست های کلان آموزشی

ابعاد	مقوله	مفهوم
	محتوای کتب	تفکیک و ترکیب سازی برحسب شرایط
		تدوین بر اساس رویکرد فعال آموزشی
		تغییر برحسب نیاز
سیاست های کلان آموزشی	زمان کلاس	تغییرات ساعات کلاسی
		خرد کردن کلاس ها به زنگ های بیشتر
		ایجاد زمینه برای کلاس های فوق العاده و خارج از زمان مدرسه
	شرایط فرهنگی	شرایط فرهنگی معلم و دانش آموز
		باورهای کلی یکسان
		نقش خانواده در هدایت دانش آموزان
		آگاهی والدین از اهداف آموزشی و تربیتی

ارزش ها و باورهای اجتماعی مشترک		
بررسی و تطبیق شرایط آموزشی توسط والدین		
ایجاد سیستم تقویت بر اساس شرایط اثربخش	تقویت و تنبیه معلم	
نظارتی چندوجهی بر سیستم آموزش معلم		
ابلاغ دستورالعمل جامع تقویت و تنبیه برحسب کارکرد		
در نظرگیری شرایط و مزایای خاص برای این دوره	توجه بیشتر به کلاس های چند پایه در سطح کلان	
کاهش زمان فرایند بروکراسی اداری برای این سیستم آموزشی		
تدوین دستورالعمل های حمایتی		
داشتن اختیار بیشتر در زمینه نوع ارائه درس	تفویض اختیارات بیشتر به معلم	
داشتن اختیار بیشتر در زمینه زمان ارائه درس		
اختیارات بیشتر در شرایط ارزشیابی و تغییرات مرتبط		

مضمون پنجم: مضامین مرتبط با دانش آموزان

احترام به دانش آموزان: این مقوله اشاره به احترام و ارزش گذاری معلم در قبال دانش آموزان و حفظ ارزش های شخصیتی آنان در کلاس دارد.

تعامل سازنده در ساعات غیر آموزشی: این مفهوم اشاره به همراهی و ساعات آموزش غیررسمی در ساعات غیر از ساعت های رسمی آموزش توسط معلم دارد که عموماً با فعالیت های جذاب دیگر (غیر از آموزش رسمی) برای دانش آموزان یادگیری و آموزش انجام می گیرد.

شناخت مشکلات آموزشی: این مفهوم ارتباط نزدیک با ارزشیابی دارد اما در تفاوت با آن اشاره به شناخت مشکلات فراگیران بر اساس شرایط موقعیتی آنها و نیز شرایط خاص آموزش در این دوره و در این مکان دارد.

جدول ۶. مضامین مرتبط با دانش آموزان

مفهوم	مقوله	ابعاد
احترام کلامی	احترام به دانش آموزان	در ارتباط با دانش آموزان
احترام اجتماعی		
ایجاد انگاره های مثبت و امیدواری		
تعاملات سازنده آموزشی و پرورشی	تعامل سازنده در ساعات غیر آموزشی	
پیگیری و بررسی وضعیت		
ایجاد روابط دوستانه و همیارانه		
تشخیص مشکلات یادگیری و ارجاع	شناخت مشکلات آموزشی	
ارزیابی اولیه شرایط و هوش		
تغییرات بر حسب شناسایی مشکلات موجود		

شکل ۱. مدل مهم ترین عوامل کیفیت بخشی به کلاس های چند پایه در مدارس ابتدایی

بحث و نتیجه گیری

سؤال اول این پژوهش به دنبال این بود که چه عواملی بر کیفیت بخشی کلاس های چندپایه دوره ابتدایی تأثیرگذار است؟ برای پاسخ دادن به این سؤال مصاحبه نیمه ساختاریافته، تحلیل مضمون، کدگذاری باز و محوری پرداخته شد. ضرورت وجود این کلاس ها، مسئله مهم کیفیت بخشی به این ساختار آموزشی است که این تحقیق با رویکردی اکتشافی و روش کیفی آن را مورد بررسی قرار داد. یافته ها نشان داد در کیفیت بخشی به کلاس های چندپایه ۵ مضمون اصلی ۱- صلاحیت حرفه ای و ویژگی های مرتبط با معلم ۲- خانواده ۳- وضعیت فیزیکی کلاس و مدارس ۴- سیاست های کلان آموزشی ۵- مضامین مرتبط با فراگیران اثرگذار است. این یافته ها همسو با تحقیقاتی چون بهارلو (۱۳۹۸) که کمبود وقت، کم سواد والدین، نامناسب بودن شیوه آموزش، بی انگیزه بودن دانش آموزان، تدریس معلمان با شیوه سنتی، نبود محیط غنی فرهنگی، شرایط سخت محیطی را عوامل مهم کیفیت دهی به کلاس ها چندپایه برشمردند و (عباسی، ۱۴۰۰) بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش کلاس های چندپایه را در قالب هفت دسته خلاصه کرده است که شامل این موارد می شود: ۱- کیفیت بخشی از طریق تغییر برنامه درسی کلاس های چندپایه، ۲- استفاده از روش های تدریس فعال همچون روش های تدریس مبتنی بر بازی، ۳- استفاده از روش هم شاگردی، ۴- کارورزی در دوره های تربیت معلم، ۵- آموزش های ضمن خدمت، ۶- آموزش چندرسانه ای، ۷- تدوین مواد آموزشی مخصوص کلاس های چندپایه؛ در صورتی که این خود گواه بر این امر است که کیفیت بخشی به کلاس های چندپایه در سایه توجه به همه ابعاد درگیر در این نظام از کیفیت دهی به معلم و نظام آموزش او تا خانواده و شرایط خاص فراگیر و تا سطح کلان تر آن یعنی برنامه ریزی و سیستم آموزشی در این زمینه را در برمی گیرد و برای بهبود شاخص ها در این الگوی آموزشی، ضروری است تمامی ابعاد در سطح مطلوبی ارتقا یابد.

در دومین سؤال با مضمون: مدل کیفیت بخشی آموزش در کلاس های چندپایه در دوره ابتدایی کدامند؟ یافته های پژوهش با بررسی کیفی در زمینه عوامل اثرگذار و مدل اثرگذار بر کیفیت بخشی آموزش کلاس های چندپایه که در شکل ۱-۱ مدل مهم ترین عوامل کیفیت بخشی

به کلاس‌های چندپایه نشان داده شده است، نقش و اثر همه متغیرهای پیرامون این ساختار منطبق بر بخش مبانی نظری و مفهومی پژوهش آمده است شمس و افتخاری (۱۳۹۹) استفاده از اساتید مجرب، در نظر گرفتن ساعات کارورزی در کلاس‌های چندپایه و دوره‌های ضمن خدمت مرتبط با کلاس‌های چندپایه را به عنوان راه حل کیفیت بخشی به این کلاس‌ها بیان نمودند؛ پس یافته‌های پژوهش شمس و افتخاری با بخش صلاحیت‌های حرفه‌ای و تخصصی شناسایی شده در این تحقیق همسویی و هم‌راستایی دارد. از سوی دیگر نتایج پژوهش دهبازیان (۱۳۹۹) که بهبود تدریس در کلاس‌های چندپایه را مورد بررسی قرار داده بود، نشان داد: عوامل اثرگذار بر روش تدریس کلاس‌های چندپایه، کمبود وقت، تعداد زیاد دانش آموزان در هر پایه، عدم آگاهی از شیوه‌های تدریس در کلاس چندپایه، کمبود وسایل آموزشی، نامناسب بودن ترکیب سنی دانش آموزان و عدم تمرکز حواس بوده است که این بخش با یافته‌های به دست آمده از بخش ویژگی‌های کلاس درس، ناهمگونی‌ها و توازن بر اساس بهبود آموزش بر اساس به کارگیری از خود دانش آموزان در فرایند یادگیری و نیز دادن اختیارات بیشتر به معلم در زمان کلاس و ساعات شروع و پایان کلاس همسویی دارد.

یافته‌های این تحقیق به صورت کلی بیانگر نقش مؤثر معلم و آموزش دهنده، ویژگی‌های موقعیتی، خانواده، ویژگی‌های مرتبط با مدرسه و عوامل کلان در زمینه کیفیت بخشی به کلاس‌های چندپایه بود. در نهایت ویژگی‌های مربی و معلم تربیت کننده‌ی شهروندان را ترسیم می‌نماید. بر این اساس صلاحیت‌های حرفه‌ای مقوله‌ای چندوجهی است که از عوامل مختلفی اثر می‌پذیرد و بر کیفیت آموزش و الگوی ثمربخش آموزش اثرگذار است. در نهایت آنچه گفته شد تبیین کننده این مهم است که کیفیت افزایی به این مدل آموزش چندپایه در سایه نگاه مثبت گرا، تعاملی و همراهی همه بخش‌های مرتبط یک نظام آموزشی قدرتمند می‌تواند اتفاق بیفتد؛ یعنی با ارائه برنامه‌ای جامع و کاربردی در بخش آموزش کلاس‌های چندپایه و با اتکا به اتحاد چند مجموعه از ساختار کلان، خرد و فردی این پیشرفت و کیفیت افزایی محقق می‌گردد.

بر اساس نتایج به دست آمده از پژوهش پیشنهادهای کاربردی و پژوهشی برای مسئولان آموزشی و مسئولان حیطة کلان جامعه به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- ۱) دوره های آموزشی تخصصی برای معلمان کلاس های چندپایه توسط سیستم کلان صورت پذیرد.
- ۲) زمان این کلاس ها خارج از قاعده آموزشی باشد و با امکان یک بازه گسترده تر معلم در زمینه ساعات شروع و پایان و شکل حضور و غیاب دارای اختیارات بیشتر و امکان تغییرات بزرگ تری در این سیستم باشد.
- ۳) برنامه های آموزشی ضمن خدمت کارکنان مبتنی بر آموزش کلاس های چندپایه و عوامل شناسایی شده مرتبط با آن، به صورت سالیانه دو بار طراحی و اجرا گردد.
- ۴) پیشنهاد می گردد حتی الامکان از نیروهای بومی و محلی هر منطقه برای آموزش دانش آموزان در کلاس های چندپایه استفاده شود.
- ۵) تعاملات اجرایی فی مابین معلم، مدرسه والدین به صورت بیشتر و تحت کلاس های آموزشی جهت تثبیت و بهبود یادگیری فراگیران انجام گیرد.
- ۶) همه مدارس چندپایه از کیفیت حداقلی و ابزار لازم در این زمینه برخوردار گردند.
- ۷) الگوی تقویت های سهمی و نسبی مبتنی بر کسب مشوق خارجی بکار گرفته شود.
- ۸) توجه به تفاوت های فردی هر دانش آموز در کلاس های چندپایه به جهت اینکه معلم با توجه به تفاوت های فردی و استعداد و علایق دانش آموز روش های تدریس خود را بکار گیرد.

منابع

- الهی زاده، مریم. والافرد، سیده زهرا و ضیافتی نژاد، صولت. (۱۴۰۰). **کلاس های چندپایه راهکارهای کیفیت بخش آموزشی**، هفتمین همایش ملی پژوهش های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، ایران، تهران. بدخشان، عصمت و سلیمان پور، محبوبه. (۱۴۰۰). **شناسایی عوامل کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چند پایه دوره ابتدایی جهت ارائه الگوی مطلوب**، رساله دکتری رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد.
- بازرگان هرندی، عباس. حجازی، محمد و اسماعیلی، فاخته. (۱۳۹۸). **راهنمای گام به گام ارزیابی درونی کیفیت در نظام دانشگاهی**، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- بهارلو، فیروزه و بهروز، فاطمه. (۱۳۹۸). **راهکارهای عملی مدیریت کلاس درس در مدارس ابتدایی، پژوهشنامه اورمزد**، (۴۷): ۲۷-۵۴.
- تربتی نژاد، حسین و حاتمی، زهره. (۱۴۰۰). **شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی در کلاس های چند پایه (مطالعه موردی مدارس چندپایه آق قلا)**، سومین همایش ملی آموزش کلاس های چندپایه، گرگان.
- دهبازیان، ناهید. (۱۳۹۹). **بهبود تدریس در کلاس های چندپایه**، دومین کنفرانس ملی یافته های نوین یاددهی- یادگیری در دوره ابتدایی، بندرعباس.
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)**. وزارت آموزش و پرورش ایران، تهران.
- شمسی، عرفان و افتخاری، حجت. (۱۳۹۹). **کلاس های چندپایه؛ چالش ها، کاستی ها، راهکارها**، اولین کنفرانس ملی پژوهش های کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، میناب.
- عباسی، علی. (۱۴۰۰). **عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش در کلاس های چندپایه**، سومین همایش ملی آموزش کلاس های چندپایه، گرگان.
- عسکری، مهدی. الهی منش، محمدحسن و پریراد، رضا. (۱۳۹۸). **مقایسه سیاست گذاری آموزشی ایران و ژاپن در مقطع ابتدایی، مطالعات راهبردی سیاست گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی شدن)**، ۹ (۳): ۱۱۳-۱۳۲.
- مرادی، امیر و کردلو، محسن. (۱۴۰۰). **پدیدارشناسی تجارب معلمان از آسیب های آموزش در کلاس های چند پایه روستایی کرمانشاه و راه کارهای بهبود کیفیت آموزش در آن ها، نشریه پژوهش در آموزش کلاس های تلفیقی و چندپایه**، ۱ (۱): ۲۹-۳۹.
- نیازی قرانی نصرآبادی، معصومه. (۱۴۰۱). **شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت عملکرد تدریس معلمان در کلاس های چندپایه**، هشتمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی، روانشناسی و مشاوره ایران، تهران.

وکیل زاده، پریسا. (۱۴۰۱). **بررسی نقش مدیریت در فرایند یاد دهی - یادگیری دانش آموزان کلاس**

های چند پایه، اولین کنفرانس بین المللی پژوهش در حسابداری، مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی.

Checchi, Daniele & De Paola, Maria. (2018). The effect of multigrade classes on cognitive and non- cognitive skills. Causal evidence exploiting minimum class size rules in Italy, **Economics of Education Review**, 67: 235-253.

Hall, T. Connolly, C., Ó Grádaigh, S., Burden, K., Kearney, M., Schuck, S., Bottema, J., Cazemier, G., Hustinx, W., Evens, M., Koenraad, T., Makridou, E. and Kosmas, P. (2020). Education in precarious times: a comparative study across six countries to identify design priorities for mobile learning in a pandemic, **Information and Learning Sciences**, 121: 433-442.

Little, A.W. (ed.) (2006). **Education for All and Multigrade Teaching:- Challenges and Opportunities**, Dordrecht: Springer.

Naparan, G. Alinsug, V. (2021). **Classroom strategies of multigrade teachers**, **Social Sciences & Humanities Open**, 3: 1-23.

Ndawa, E. (2022). **Experiences of learners with disabilities in multi-grade classes: a case of selected special schools in Lusaka**, The University of Zambia.

Olmos-Gómez, M. D. C. Luque Suárez, M. Ferrara, C. & Olmedo-Moreno, E. M. (2020). Quality of Higher Education through the Pursuit of Satisfaction with a Focus on Sustainability, **Sustainability**, 12(6):2366.

Okamoto, Y. (2020). **Opportunities and Challenges in Multigrade Teaching Using Direct and Indirect Teaching Methods with Zurashi and Watari Approaches in the Philippines: Kagay-Anon Ria Schools Experiences (SSRN) School**.

Ridge, N. & Kippels, S. (2019). **UNESCO, Education, and the Private Sector A Relationship on Whose Terms? In Researching the Global Education Industry**, Palgrave Macmillan.

Sali, M & Arriola, B. H. (2019). Preparations and practices of Multi-grade teachers In ISABELA City Schools Division, **International Journal of Novel Research in Education and Learning**, 6 (3): 18-25.

Sung, Y.T. Chang, K. E & Liu, T.C. (2016). The effects of integrating mobile devices with teaching and learning on students' learning performance: A meta-analysis and research synthesis, **Computers & Education**, 94: 252-275.

Identification of factors affecting quality improvement of multi-grade classes in Elementary Schools

*Quarterly Journal of Educational Leadership
& Administration
Islamic Azad University Garmsar Branch
Vol.16, No 4, winter2023, No.61*

**Identification of factors affecting quality improvement of multi-grade classes in Elementary Schools
Esmat Badakhshan Toroghi, Mahboubeh Soleimanpour omran,
Rukhsareh Fazli**

Abstract:

Multi-grade classes are one of the important strategies of the Ministry of Education in order to provide access to quality education for students in less developed and remote areas with less population. The aim of the present study was to identify the factors affecting the quality of multi-grade classes. This research was conducted using qualitative approach and thematic analysis method in 1400. The statistical population includes educational leaders, professors of North Khorasan, Razavi and South Khorasan provinces who have teaching experience in multi-level classes or about multi-level classes. The statistical sample of this research is 12 university professors and educational leaders who were selected using the purposeful sampling method. The data was collected using a semi-structured interview based on the principle of saturation. After analyzing the data using review validation by the interviewees, peer review, and note taking, 198 primary codes were obtained, which were grouped into 35 general categories. The model obtained from this research showed that in the quality of multi-grade classes, 5 main themes include professional competence and characteristics related to the teacher, family, physical condition of the class and schools, macro-educational policies and themes related to learners.

Keywords: quality improvement, multi-grade classes, Elementary schools.